

TRAKYA'DA KIR-ŞEHİR VE KIYI YERLEŞMELERİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ (1935-1990)

*Population Characteristics of Rural, City and Shore
Settlements in Thrace (1935-1990)*

Yrd. Doç. Dr. T. Levent EREL*

ÖZET

Trakya'da bazı dönemlerde imparatorlukların başşehirleri kurulurken, bazı dönemlerde şehirler tahrip edilmiş, kırlar boşalmış, insan toplulukları kaçarak dağlık alanlara sığınmışlardır. Eski çağlardan bu yana süregelen farklılıkların temelinde, Trakya'nın yer aldığı sahanını coğrafi konumu yatmaktadır. Trakya, Asya ve Avrupa kıtalarının bağlantı noktasındadır, aynı zamanda üç denizle (Ege, Marmara, Karadeniz) boğazlar yoluyla temas kurabilmektedir. Bu özellikler, kıtalararası kültür alışverişinin kolaylaştırmış, kara ve deniz yoluyla gelebilecek istilalara uygun ortam hazırlamıştır.

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar olan dönemde savaşlar, göçler, istilalar birbirini izlemiş, İstiklal Savaşı ile ülke bütünlüğünün kurulmasından kısa süre sonra, bu sefer İkinci Dünya Savaşı tehlikesiyle karşı karşıya kalınmıştır. Bu olaylar yerleşme yapısının olumsuz yönde etkilenmiştir. Nitekim, 1950 lerden itibaren bir çığ gibi büyüyen İstanbul'un baskısı, zaman zaman dış ülkelere gelen soydaşlarımıza rağmen, nüfus miktarı, şehirlilik oranı, Türkiye ortalamasının çok altında kalmıştır. Bu karakterler yakın yıllarda iç kesimden geçen ana karayolları boyunca sanayileşme, kıyıları da ise seyfiyeciliğin devreye girmesine rağmen çok fazla değişmemiştir. İncelemede, nüfus özellikleri haritalanarak ve karşılaştırmalar yapılarak devreler halinde ele alınmış, sorunlara çözümler üretilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

In Thrace, during certain periods of time, empires set up their capital cities, while during other periods cities were destroyed, rural areas were emptied, and groups of people fled and got refuge in mountain areas. These controversies which have continued since the early ages are basically the result of the geographical location of the area of which Thrace is a part. Thrace is located at a point where Asia meets Europe, it has contact with three seas, namely the

* İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, İstanbul.

Aegean, the Marmara and the Karadeniz (Black Sea), through the İstanbul Boğazı (Bosphorus) and the Çanakkale Boğazı (Dardanelles). These characteristics on one hand have had the effect of facilitating inter-continent cultural relations, while on the other hand they have created favorable circumstances for invasions from the sea and land.

Beginning from the second half of the 19th century up to the second half of the 20th century, wars, emigrations came one after the other, after the country integrity was reestablished with the War of Independence, it faced shortly afterwards, the dangerous prospects of the 2nd World War. All these events have negatively affected settlement structures. As from the 1950's the pressure of İstanbul growing like a snowball and immigrations from time to time of Turkish groups however did not positively affect the population, nor the ratio of urban population, which have stayed below the average values for Turkey. In spite of industrialization in recent years along inland highways, and development of summer resorts along the shore, this character still has not changed. In this study, the population characteristics have been taken up in periods using maps and comparisons, with the aim of developing solutions to the problems faced.

I. Metod

Trakya'nın coğrafi özelliklerini bütünüyle yansıtmalarından dolayı incelemede Edirne, Kırklareli, Tekirdağ illerinin tamamı, Çanakkale ilinin Gelibolu Yarımadası'ndaki Gelibolu ve Eceabat İlçeleri, ayrıca İstanbul'un Büyükçekmece, Çatalca, Silivri İlçeleri değerlendirilmiştir. İstanbul'un Avrupa yakasındaki diğer ilçeleri ise, İstanbul metropolünün kendine özgü karakterlerini taşımaları gözönüne alınarak değerlendirme dışı bırakılmışlardır.

1:200.000 ve 1:250.000 ölçekli temel haritalardan yararlanılarak, 1935, 1950, 1965, 1980, 1990 yıllarında kır-şehir ve kıyı yerleşmelerinin nüfus miktarları ve dağılımlarını gösteren haritalar yapılmıştır. Şehir-kır ayrım sınırı olarak 10 bin nüfus kabul edilmiş, kır ve şehir yerleşmelerini ifade eden nokta ve dairelerin, yerleşmenin bulunduğu yere konulmasına gayret gösterilmiştir. Nüfusları 5-10 bin arasında olan, şehir olmaya aday durumdaki kasabalar, ayrıca değerlendirilmiştir.

Sayıfeciliğin şehirleşmedeki etkisini belirlemek için, kıyıdaki yerleşmeler ayrı bölüm ve tablo halinde ele alınmıştır. Yerleşmelerin dağılımında daima etkili olan ana karayolu güzergahlarının önemine değinilmiş, güzergahların topladığı nüfus miktarlarına ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

II. Giriş

Türkiye'nin Avrupa kıtasında kalan 23.490 km² alan kaplayan yarımada şeklindeki bölümü, Trakya olarak adlandırılır. Trakya'nın kuzeyden komşu olduğu Karadeniz'le 177 km., doğudaki İstanbul Boğazı'yla 55 km, güney yönde Marmara Denizi'yle 264, Çanakkale Boğazı ile 78 km, Ege Denizi ile 212 km olmak üzere toplam 786 km kıyı uzunluğu vardır. Batıda Yunanistan ve

Bulgaristan kara sınırlarının uzunluğu 404 km kadardır. Edirne, Kırklareli, Tekirdağ illerinin tamamı, Çanakkale İlinin Gelibolu Yarımadası'ndaki Gelibolu ve Eceabat İlçeleri, İstanbul İlinin Avrupa Kıtasındaki ilçeleri Trakya içinde kalır. İstanbul'un Büyükçekmece, Çatalca ve Silivri İlçelerindeki sosyo-ekonomik özellikler halen, Trakya'daki ana karakterlere benzemektedir. Buna karşılık diğer ilçelerde artık metropoliten, kendine özgü yapı egemendir ve bundan dolayı diğer ilçeler değerlendirme dışı bırakılmışlardır. Dolayısıyla inceleme alanı 22.833 km²'ye inmiştir.

Trakya'da beş farklı doğal ünite ayırdetmek mümkündür. Kuzeyde Karadeniz'in hemen gerisinde Istranca, yeni adıyla Yıldız Dağları uzanır. Dağların denize ulaştıkları kesimlerde yüksek kıyılar bulunur. Mahya Tepe'de 1.035 m ye ulaşan dağlar, çoğu yerde meşe ve kayın ormanlarıyla kaplıdır. Güneyde, Marmara Denizi'nin batı kıyılarının gerisinde bir diğer dağlık kütle olan Ganos-Koru Dağları yer alır. Ganos Dağındaki Uçakbaşı Tepe 920 m yüksekliğe ulaşır. Bu dağlar meşe, gürgen ve yer yer çam ormanlarıyla örtülüdür. İki dağlık kütle arasında Ergene Nehri'nin sularını boşalttığı Ergene Havzası bulunur. Eski çağlarda doğal bitki örtüsünden temizlenerek tarıma açılan havzada, eski meşe ormanlarının küçük kalıntılara rastlanır (Y.DÖNMEZ, 1968). Güneybatı-kuzeydoğu yönünde Gelibolu Yarımadası 300-400 m yükseklikteki tepeler ve aradaki vadilerde ayrı bir ünite oluşturur. Tepelerde meşe ve çam koruları vardır. Yarımada da 1973 yılında 33 bin hektar alanda "Gelibolu Yarımadası Ulusal Parkı" kurulmuştur. Doğal çekiciliklerin, arkeolojik zenginliklerin ve tarihi savaş alanlarının bulunduğu parkı, 1955 yılında 100 bini yabancı 650 bin turist ziyaret etmiştir. Doğuda yayla görünümlü Çatalca Yöresi yer alır. Kuzeyde Terkos, güneyde ise Büyük ve Küçükçekmece Gölleri, ağızları yalı kordonlarıyla tıkanmış lagünlerdir (B. DARKOT.- M. TUNCEL, 1981). Yıldız Dağlarındaki havzalardan doğan akarsularla beslenen Büyükçekmece ve Terkos Gölleri, İstanbul'un içme ve kullanma suyunu sağlar. Küçükçekmece Gölü ise yakın yıllardaki çarpık şehirleşme nedeniyle devre dışı kalmıştır.

Trakya adını Bronz Çağında Balkanlardan kalabalık gruplar halinde gelerek buraya yerleşen Trak kavimlerinden almıştır (M. ÖZDOĞAN, 1983). İstanbul (Byzantion), Edirne (Odrisiye veya Orestiya), Tekirdağ (Bizanthe veya Panion), Marmaraeğlisi (Perinthos), Gelibolu(Kallipolis), Enez (Ainos), Silivri (Selymbria), Lüleburgaz (Arkadiopolis) ve diğer birçok şehrin temelleri Traklar tarafından atılmıştır (Z.TAŞLIKLIÖĞLU, 1961). M.Ö. 7. yy. deniz göçleriyle kıyılarda nüfus artmış, limanlar büyümüş, deniz ticareti başlamıştır (A. ERZEN, 1972). Ekonomisi gelişen Trakya, M.Ö. 6. yy'da Persler tarafından işgal edilmiş, M.Ö. 4. yy'da Büyük İskender, Trakya'yı boydan boya geçerek Asya seferine çıkmıştır. İskender'in ölümünden sonra Trakya'da Lysimakhos Gelibolu Yarımadası'ndaki Lysimakheia (Eksamil yakınında) başşehir olarak ön plana çıkmıştır. Roma döneminde, Trakya Eyaleti merkezi, Marmara kıyısındaki Perinthos (Marmaraeğlisi) şehriydi. İstanbul'u batıya bağlayan Via Egnatia karayolu, Marmaraeğlisi-Tekirdağ üzerinden Selanik'e ulaşıyordu ve bu

karayolu Trakya ekonomisinin candamarı durumundaydı. Bizans zamanında, İstanbul (Byzantion) ve Marmaraereğlisi (Perinthos) eşit ağırlıklı şehirler halindeydi. Ancak zamanla İstanbul giderek ön plana çıkmış, Marmaraereğlisi'nin sönükleşmesine neden olmuştur. Osmanlılar Trakya'ya geçtikten sonra, Edirne başşehir yapılmıştır. İstanbul'un alınmasıyla bu şehir yeni merkez olmuş, ekonomik güç olarak ilk sıraya yükselmiş ve bu özellik günümüze kadar süregelmiştir. Eski başşehir Edirne ile yeni başşehir İstanbul arasındaki karayolu, Trakya ulaşımının temelini oluşturmuştu. Bu karayolu üzerindeki şehirler, diğerlerine kıyasla daha fazla gelişme fırsatı bulmuşlardır. Böylece kıtalararası göçler, kara ve deniz ticareti yolları şehir yapıcı faktörler olarak karşımıza çıkmıştır.

19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Balkanlardaki toprak kayıpları yeni bir dönem başlatmıştır. Elden çıkan topraklardan gelen göçmenler, Trakya'da yerleşmiş, İstanbul'un savunulmasına yönelik askeri organizasyonlar sonucunda askeri nüfus artmıştır (B.ŞİMŞİR, 1968). İstiklal Savaşı sonrası mübadelelerle gelen göçmenler, nüfusun temelini oluşturmuştur. İkinci Dünya Savaşı tehlikesi, yerleşme nüfuslarında duraklama ve azalma şeklinde kendisini hissettirmiş, garnizonların olduğu şehirlerde nüfus artmıştır.

Savaş tehlikesinin geçmesi, karayolunun modern hale getirilmesi, İstanbul'a ulaşımın kolaylaşması, yeni bir dönem başlatmıştır. İstanbul'un etkisiyle, İstanbul-Edirne karayolu çevresinde sanayi, kıyılarda ise sayfiyecilik şehir yapıcı faktörler haline gelmişlerdir.

III. 1935 Yılında Nüfus Özellikleri

Bu yılda Trakya'da 651.217 kişi yaşamaktadır. Kır nüfusunun egemen olduğu haritada görülmektedir (Harita 1). 550.562 olan kır nüfusu, toplamın % 84'ünü meydana getirir. Şehir nüfusu ise toplamın % 16'sını oluşturan 100.655 kişiden oluşur. Yine haritadan yerleşim birimlerinin arazideki dağılımındaki dengesizlik kolaylıkla farkedilir. Kuzeyde Karadeniz'e paralel olarak uzanan Yıldız (Istranca) Dağlık sahası en tenha kesimdir. Gelibolu Yarımadası ve Ege Denizi'ne komşu olan alanlar, yine tenha yerler olarak karşımıza çıkarlar. Trakya'yı ortadan kuzeydoğu-güneybatı yönde kesen İstanbul-Edirne karayolunun içinden geçtiği Ergene Havzası, şehir ve kır nüfusu bakımından en kalabalık kesim olarak belirginleşir.

3.1. Kır ve Şehir Nüfusları:

Nüfusun % 84'ünü oluşturan kır yerleşmeleri, öncelikle ulaşım imkanlarının elverişli olduğu İstanbul-Edirne kara ve demiryolu çevresinde yoğunlaşmıştır. Buna karşılık Yıldız Dağları'nın yer aldığı kuzey kesim, Yunanistan sınırını oluşturan Meriç Vadisi ve Ege'ye komşu alan, en tenha yerlerdir. Kır yerleşmesi sınıfına girmekle birlikte, nüfusları 5-10 bin arasında olması bakımından şehire aday sekiz yerleşme mevcuttur. Hakim olan tarıma dayalı

ekonomiyi denetlemesi bakımından, ziraat kasabaları olarak da adlandırabileceğimiz bu yerleşmelerde 50.933 nüfus bulunur (Tablo 1). Bu kasabalar Trakya'nın değişik kesimlerine dağılmış durumdadır.

Nüfusun sadece % 16'sı (100.655) şehirlerde yaşamaktadır. Şehirlerden en büyüğü, eski tarihi yerleşim birimlerinden biri olan 36.121 nüfuslu Edirne'dir. Edirne'nin nüfusu, şehirsal alanın genişliği yanında sönük kalmaktadır. İkinci üçüncü sıralarda yer alan Kırklareli (20.891) ile Tekirdağ (20.354) il merkezlerinin nüfusları birbirine çok yakındır. İlçe merkezi olan Çorlu (11.796) ve Lüleburgaz (11.493) onbin nüfusu henüz aşmışlardır. Beş şehirden üçü, İstanbul-Edirne karayolu güzergahındadır. Dolayısıyla bu ana karayolu şehirli nüfusun % 58'ini toplamaktadır ve bu özellik ilerki yıllarda önemli bir faktör olarak karşımıza çıkacaktır.

Tablo 1- 1935 yılının Genel nüfus özellikleri.

Table 1- General Population Characteristics in 1935.

GENEL ÖZELLİKLER (1935)			ŞEHİR YERLEŞMELERİ	
TEKİRDAĞ	194.252.		EDİRNE	36.121
EDİRNE	184.840		KIRKLARELİ	20.891
KIRKLARELİ	172.697		TEKİRDAĞ	20.354
İSTANBUL	65.008	(Büyükçekmece, Çatalca, Silivri)	LÜLEBURGAZ	11.493
ÇANAKKALE	34.420	(Eceabat, Gelibolu)	ÇORLU	11.796
TOPLAM	651.217		TOPLAM	100.655
			KASABALAR Nüfus 5000-10000	
KIR NÜFUSU	550.562	% 84	UZUNKÖPRÜ	9.460
ŞEHİR NÜFUSU	100.655	% 16	KEŞAN	6.915
TOPLAM	651.217	% 100	GELİBOLU	6.637
			VİZE	6.303
			PINARHİSAR	5.904
			HAYRABOLU	5.293
			MALKARA	5.226
			BABAESKİ	5.195
			TOPLAM	50.933

3.2. Kıyılar:

1935 yılında kıyılar, Trakya'daki en tenha yerlerdir. Gerçekten yaklaşık 786 km olan kıyı bandı ve yakın çevresinde sadece 78.647 nüfus (toplamın % 12.7 si) bulunur.

3.2.1. Marmara Kıyıları:

Nüfusun en yoğun olduğu kıyılardır. Buradaki kırkbeş yerleşim biriminde 69.009 nüfus vardır ve bu miktar kıyı toplamının % 87, 7 sini oluşturur. Diğer taraftan bu yılda kıyılardaki yegane şehir olan 20.354 nüfuslu Tekirdağ, Marmara kıyısındadır. Çanakkale Boğazı'nın Marmara'ya açıldığı noktada yer alan Gelibolu kasabası, 6.637 nüfusuyla şehir olmaya en yakın adaydır. İstanbul İli sınırlarındaki kıyılar, iri kır yerleşmeleriyle dikkati çeker. Büyükçekmece (1.366), Mimarşinan (1.137), Celaliye (1.853), Selimpaşa (1.427), Silivri (3.632), Gümüşyaka (1.433), Çantaköy (1.768), Değirmenköy (2.175) ve Ortaköy (1.297) bunların en büyükleridir. Yoğunluk Tekirdağ ilinde bir miktar daha devam eder. Marmaraeğlisi (1.433) ile Yeniçiftlik (1.439) bu kesimdedir. Tekirdağ'ın güneydoğusunda, Kuru Dağı uzantılarının denize dik indiği kesimlerde, birbirinden dağlarla ayrılmış az sayıda fakat kalabalık kıyı yerleşmeleri vardır. Barbaros (1.150), Hasköy, (1.475), Mürefte (1.770), Şarköy (3.340) en gelişmiş olanlarıdır. Gelibolu Yarımadası'nda Gelibolu (6.637), Eceabat (1.700), Kilitbahir (1.451) ve Sütluce (655) dışında kalan geniş arazi boş durumdadır.

3.2.2. Ege ve Karadeniz Kıyıları: Ege kıyısındaki ondört yerleşmede 5.205 kişi yaşamaktadır. Bu miktar kıyıları toplamının % 6'sıdır. Yerleşmelerin ortalama nüfus miktarı 372 olup, aralarında en kalabalık olanları 876 nüfuslu Mecidiye ile 870 nüfuslu Kavakköy'dür. Karadeniz kıyıları aynı zamanda Türkiye'deki en tenha kıyıları arasındadır. Sekiz adet kır yerleşmesinde 4.433 kişi yaşar ve bu nüfus kıyıları toplamının sadece % 5.6'sıdır. Böylece 1935 de Karadeniz kıyıları, nüfus ve yerleşme sayısı bakımından en düşük değerlerle karşımıza çıkar. Ortalama yerleşme nüfusu 554 dür. 1.369 nüfuslu Kıyıköy ile 806 nüfuslu İğneada en büyük yerleşmelerdir (Tablo1.).

IV. 1950 Yılında Nüfus Özellikleri

1950 sayımında, İkinci Dünya Savaşı tehlikesinin yarattığı olumsuz etkiler nüfus verilerine yansımıştır. Nüfus, 1935 yılına kıyasla % 12.9 artışla 735.382 ye çıkmıştır. Onbeş yıllık sürede bu artış miktarı son derece düşüktür. Oysa aynı devrede Türkiye'de artış değeri % 30'a yakındır. Savaşın Trakya sınırına dayanması, hem 1945, hem de 1950 yılı sayımlarında şehir ve kır nüfuslarında duraklama ve azalmalar halinde kendisini hissettirmiştir. Toplam nüfusun % 87'si kırlarda yaşarken, şehirli nüfus payı % 13'e kadar gerilemiştir (Tablo 2). Yıldız Dağlık kütlesi, Bulgaristan ve Yunanistan sınır boyları, Ege'ye komşu alanlar, Gelibolu Yarımadası, en tenha kesimlerdir (Harita 2). İstanbul-Edirne kara ve demiryollarının geçtiği Ergene'nin merkezi kesimi, nüfus miktarı ve yerleşme sayısı bakımından son derece yoğundur.

4.1. Kır ve Şehir Nüfusları:

1935-1950 arasındaki devrede kır nüfusu artmıştır. 1935 de 550.562 olan kır nüfusu % 15.9 artışla 1950 de 638.663 e yükselmiştir (Tablo 2). Yıldız Dağları, Gelibolu Yarımadası, Ege'ye komşu alanlar ve sınır boyları dışında dengeli bir dağılımı vardır.

Tablo 2- 1950 yılının Genel nüfus özellikleri.

Table 2- General Population Characteristics in 1950.

GENEL ÖZELLİKLER (1950)			ŞEHİR YERLEŞMELERİ	
TEKİRDAĞ	221.268		EDİRNE	30.426
EDİRNE	224.821		TEKİRDAĞ	15.696
KIRKLARELİ	191.374		KIRKLARELİ	14.557
İSTANBUL	76.674	(Büyükçekmece, Çatalca, Silivri)	LÜLEBURGAZ	12.527
ÇANAKKALE	21.245	(Eceabat, Gelibolu)	UZUNKÖPRÜ	12.188
TOPLAM	735.382		ÇORLU	11.325
			TOPLAM	96.719
			KASABALAR Nüfus 5000-10000	
KIR NÜFUSU	638.663	% 87	GELİBOLU	9.893
ŞEHİR NÜFUSU	96.719	% 13	KEŞAN	8.650
TOPLAM	735.382	% 100	HADIMKÖY	6.697
			BABAESKİ	6.399
			MALKARA	5.971
			PINARHİSAR	5.904
			HAYRABOLU	5.216
			TOPLAM	48.730

En yoğun alanın ayrılması gerektiğinde, karşımıza yine, İstanbul-Edirne kara ve demiryolları çıkar. Şehir olmaya aday, diğer değişle nüfusları 5-10 bin arasında oynayan kır yerleşmesi sayısı yediye düşmüş, bunların nüfusları 48.730 ya kadar çekilmiştir. Bu gruptaki Gelibolu, Keşan, Hadımköy, Malkara nüfuslarının önemli kısmını askeri birlikler oluşturur.

1935 yılında beş olan şehir sayısı 1950 de altıya çıkabilmiş, buna karşılık şehirli nüfus 1935'e kıyasla azalarak 96.719 a düşmüştür. Şehirli nüfusun toplamdaki payı % 13 dür. Oysa aynı yılda Türkiye nüfusunun % 18.1 i, şehirlerde yaşamaktadır. Trakya'da şehirleşmeyi teşvik edecek faktörler henüz devreye girmemiştir. Kırdan göç başlamamıştır. Sanayileşme zayıftır. Un, çeltik, şeker, sütü ürünler gibi gıdaya dayalı sanayi kolları, deri, içki, tuğla-kiremit üre-

timi mevcuttur. Edirne, Tekirdağ, Kırklareli il merkezlerinin nüfusları, tabloda görüldüğü gibi 1935 sayımının altındadır. Hatta, askeri nüfusun yoğunluğuna rağmen Çorlu'da bile gerileme söz konusudur (Tablo 2). Buna karşılık 1935'de 9.460 nüfusla dikkati çeken Uzunköprü, 1950 de 12.188 nüfuslu şehir durumuna gelmiştir. Şehirlerin dağılımındaki ana karakter bozulmamıştır. Şehir nüfusundaki gerilemeye bağlantılı olarak, İstanbul-Edirne karayolunda toplanan nüfusun (54.278) payı % 56'ya düşmüştür.

4.2. Kıyılar:

Kıyı yerleşmelerinde nüfus 7.177 artışla 85.824'e çıkmıştır (Tablo 6). Artış % 9'dan biraz fazladır. Bununla birlikte kıyı nüfusunun toplam nüfustaki payında gerileme olmuş ve % 11.7'ye azalmıştır. Bu durum, savaş tehlikesine bağlı olarak kıyıların fazla güven vermemesinden kaynaklanmaktadır.

4.2.1. Marmara Kıyıları: Marmara kıyıları barındırdığı 73.322 nüfusla en kalabalık kıyı durumundadır. Kıyı nüfus toplamında Marmara'nın payı % 85'dir. Haritada görüldüğü gibi, İstanbul ili sınırlarındaki Büyükçekmece ve Silivri ilçelerinde önemli bir yoğunluk hemen göze çarpar (Harita 2). Bu yoğun alanın belirmesinde başlıca etken, ülkenin en büyük şehri olan İstanbul'a yakınlıktır. Bununla birlikte 1950 yılında da, bu ilin Marmara kıyılarında kır nüfus miktarı henüz şehir oluşturacak kapasitede değerlidir, Büyükçekmece 1.168, Gürpınar 1.065, Selimpaşa 1.606, Silivri 4.164, Çantaköy 1.883, Değirmenköy 2.692, Ortaköy 1.563 nüfuslarıyla ilk sıraları alan kır yerleşmeleridir. Tekirdağ ili içinde, Tekirdağ'a doğru Marmara Ereğlisi 1.722 ve Yeniçiftlik 1.505 dikkati çekerler. 15.696 nüfuslu Tekirdağ, Trakya kıyılarındaki yegane şehirdir. Güneydoğudaki dağlık alanda, Kumbağ, Uçmakdere, Gaziköy, Mürefte'nin nüfuslarında azalmalar olmuştur. Bu kesimde Şarköy 3.646 nüfusla en gelişmiş kıyı yerleşmesidir. Gelibolu Yarımadası'na geçildiğinde, 9.893 nüfusla şehir olmaya en kuvvetli aday durumundaki Gelibolu karşımıza çıkar. Yarımadanın ikinci büyük yerleşmesi Eceabat'tır (3.677).

4.2.2. Ege ve Karadeniz Kıyıları: Ege kıyılarında yerleşme sayısı ondörtten onaltıya çıkmış, nüfus 7.769'u bulmuştur. Bu nüfus, kıyıları toplamının % 9'udur. Kır yerleşmelerinin ortalama nüfus miktarı 486 dır. Binden fazla nüfuslu sadece Kavakköy (1.253) vardır. Karadeniz kıyısı sekiz yerleşmede 4.733 nüfus, toplamda % 5.5 payla yine son sıradadır. Yerleşmelerin ortalama nüfusları 592 olup, Ege'ye göre daha fazladır. Binden fazla nüfuslu tek yerleşme, 1.235 nüfuslu Kiyıköy'dür.

V. 1965 Yılında Nüfus Özellikleri

1965 de Trakya nüfusu milyona yaklaşmıştır. 989.838 olan nüfusun % 23'ü şehirlerde, % 77'si ise kır yerleşmelerinde yaşamaktadır. 1950-1965 arasındaki artış oranı % 34.6 olup bu, değer 1935-1950 arasındaki % 12.9 artışın çok üzerindedir. Buna karşılık aynı devrede Türkiye'de % 48.7 gibi çok farklı artış

yaşanmıştır. Nüfus dağılımının da önemli sayılabilecek bir değişme yoktur. Yıldız Dağları'ndaki tenhalık, yine kuvvetlidir. Daha önce تنها olan alanlarda ise, bu karakter biraz zayıflamıştır (Harita 3).

5.1. Kır ve Şehir Nüfusları:

Kır yerleşmelerinde yaşayan nüfus 760.917 olup, toplamın % 77'sini oluşturur. Artış % 19 kadardır. Kır nüfusunun egemenliği sarsılmaya başlamıştır. Kasaba olarak adlandıracağımız, nüfusları 5-10 bin arasında oynayan on yerleşme mevcuttur. Bunlardan 9.444 nüfuslu Hayrabolu, şehir sınırına dayanmıştır. Hadımköy 8.279 nüfusa rağmen, değişken asker kökenli nüfusun çok oluşundan onbini bir türlü geçmemektedir. Savaş tehlikesinin ortadan kalkmasıyla, Yunanistan sınırındaki Meriç Vadisi'nde kır yoğunluğu artmıştır. Yıldız Dağları, Gelibolu Yarımadası'nın batı kesimi, Ege'ye komşu yerler, en تنها kesimlerdir.

1950-1965 arasındaki devrede, şehirli nüfusta çok önemli artış meydana gelmiştir. 1950 de 97 bini bile bulmayan şehirli nüfus, 1965 de 132.202 artışla 228.921'e çıkmıştır (Tablo 3). Artış oranı % 136 dır. Bu artışın nedenleri arasında, savaş tehlikesinin ortadan kalkması, kırdan şehirlere göç hareketi, Balkanlardan soydaşlarımızın gelmesi, sanayileşmenin şehirleşmeyi teşvik etmesi gibi faktörleri saymak mümkündür.

Tablo 3- 1965 yılının Genel nüfus özellikleri.
Table 3- General Population Characteristics in 1965.

GENEL ÖZELLİKLER (1965)			ŞEHİR YERLEŞMELERİ	
TEKİRDAĞ	303.234		EDİRNE	46.091
EDİRNE	287.381		ÇORLU	27.187
KIRKLARELİ	258.386		TEKİRDAĞ	27.069
İSTANBUL	96.385	(Büyükçekmece, Çatalca, Silivri)	LÜLEBURGAZ	25.667
ÇANAKKALE	44.452	(Eceabat, Gelibolu)	KIRKLARELİ	24.790
TOPLAM	989.838		KEŞAN	20.293
			UZUNKÖPRÜ	20.237
			BABAESKİ	13.879
			GELİBOLU	12.945
			MALKARA	10.763
			TOPLAM	228.921
			KASABALAR Nüfus 5000-10000	
KIR NÜFUSU	760.917	% 77	HAYRABOLU	9.444
ŞEHİR NÜFUSU	228.921	% 23	HADIMKÖY	8.279
TOPLAM	989.838	% 100	PINARHİSAR	7.672
			VİZE	6.998
			MURATLI	6.597
			İPSALA	6.544
			SARAY	6.183
			SİLİVRİ	6.114
			ÇATALCA	5.811
			ÇERKEZKÖY	5.355
			TOPLAM	68.997

Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, şehirli nüfus oranı % 23 lerde kalmış ve % 29.9 olan Türkiye ortalamasını yakalayamamıştır. 1950 de kasaba durumundaki Gelibolu, Keşan, Babaeski, Malkara'nın katılımlarıyla şehir sayısı onu bulmuştur. En büyük merkez olan Edirne 46 bini geçen nüfusuyla, diğerlerine göre ön plana çıkmış durumdadır. Nüfusları 27 bini biraz geçen Çorlu ve Tekirdağ, Edirne'yi izler. Dördüncü sırayı 25 bin nüfuslu Lüleburgaz alır. İl merkezi olmasına rağmen, Kırklareli 25 bini bulmayan nüfusuyla beşinci sıraya inmiştir. Keşan ve Uzunköprü'nün nüfusları 20 binin biraz üzerindedir. Geriye kalan üç yerleşme 20 binden az nüfusa sahiptir. Bu durumda Trakya'da 1965 yılında orta büyüklükte bir şehirin varlığından bahsetmek mümkün değildir. Kuruluşu İlk Çağa kadar inen Edirne bile, geniş şehir alanına, çok sayıda şehrsel kuruma sahip olmasına rağmen, nüfus miktarı bakımından yetersiz kalmaktadır.

İstanbul-Edirne karayolu güzergahında şehirli nüfusun % 49.3'ü yaşamaktadır. İstanbul-Tekirdağ-İpsala karayolunun Kınalı yol ayrımından sonraki bölümü, şehir yapıcı ikinci bir merkez olma yolundadır. Bu yol üzerinde yer alan Tekirdağ, Malkara, Keşan'da şehirli nüfusun % 25.3'ü, her iki karayolunda ise şehirli nüfus toplamının % 75'ini toplamıştır. Bu değerlendirme Trakya'da karayollarının şehirleşme üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktadır.

5.2. Kıyılar:

1965 de, kıyılarda nüfus 115.620'ni bulmuştur. 1950 değerleriyle karşılaştırıldığında, kıyıda yaşayan insan sayısında % 34.7 gibi bir artış görülür. Ancak kıyıların toplam nüfustaki payı değişmemiş, 1950 de olduğu gibi % 11.7 olarak kalmıştır. Yani, iç kesimdeki artış oranı kıyılara yeterince yansımamıştır. Bu dönemin bir diğer özelliği, İstanbul'a yakın kesimlerde sayfiyeciliğin yavaş yavaş kendisini hissetmesidir.

5.2.1. Marmara Kıyıları: Marmara kıyıları, şehirleşmenin en yoğun olduğu kesimdir. 115.620 olan kıyı şehirli nüfus toplamının % 83.7'si yani 96.818'lik kısmı bu kesimde yer alır. Tekirdağ (27.069), Gelibolu (12.945) şehirleri yanında, şehir fonksiyonları kuvvetlenen 6.114 nüfuslu Silivri yine Marmara kıyısındadır. Buna karşılık, Ege ve Karadeniz kıyılarında şehire aday olabilecek bir yerleşmeden bile söz etmek mümkün değildir.

Marmara kıyısında Büyükçekmece (2.269), Gürpınar (1.207) Mimarşinan (1.637), Tepecik (1.200), Celaliye (2.117), Selimpaşa (1.936), Çantaköy (1.875), Değirmenköy (3.302), Ortaköy (1.674), İstanbul ilinde orta büyüklükteki kır yerleşmeleridir. Tekirdağ'a doğru bunlara Marmaraeğlisi (1.929) ile Yeniçiftlik (1.793) katılır. 1965'lerde İstanbul, yakın çevresindeki kır yerleşmelerinin nüfus ve yerleşme yapıları üzerinde yavaş yavaş etkili olmaktadır. Küçükçekmece ile Büyükçekmece'de sayfiyecilik devreye girmekte, kıyı bandında ikinci evler inşa edilmektedir.

Tekirdağ'ın güneyinde Barbaros (1.450), Hoşköş (2.183), Mürefte (2.073), Eriklice (1.115), Şarköy (4.299) kır yerleşmelerinin başlıcalarıdır. Şarköy, diğerlerine göre daha hızlı gelişerek öne çıkmaktadır. Marmara kıyısı genel olarak ele alındığında, mevcut 44 kır yerleşmesi 56.804 nüfusla değerlendirildiğinde, ortalama kır yerleşmesi büyüklüğünün 1.300'e yaklaştığı görülür.

5.2.2. Ege ve Karadeniz Kıyıları: Ege'de 12.141 kıyı nüfusunun tamamı kır yerleşmelerinde yaşamaktadır ve bu değer toplam kıyı nüfusundaki payı % 10.5 dur. Mevcut onaltı yerleşmede ortalama nüfus 759 kişidir. Bu değer, Marmara'ya kıyasla çok düşük kalmaktadır. Koruköy (1.311) Kavakköy (2.135), Enez (1.808), Mecidiye (1.184), ilk sıralarda yer alırlar. Karadeniz kıyısına gelindiğinde, nüfus daha da azalır. Karadeniz'de kıyı toplamının % 5.8'ini meydana getiren sadece 6.661 nüfus barınmaktadır (Tablo 6). Ortalama köy büyüklüğü Ege'ye göre daha yüksek olup 832 kişidir. Kıyıköy (1.763), ve İğneada (1.330), en kalabalık kır yerleşmeleridir.

VI. 1980 Yılında Nüfus Özellikleri

Trakya nüfusu milyonu aşarak 1.197.027'e ulaşmıştır. Şehirli nüfusun payı % 35, kır nüfusunun payı ise % 65'dir. Oysa aynı yılda Türkiye'de şehirli nüfus oranı % 45.5 dir. Trakya'da ise açık farkla kır nüfusu egemenliğini korumaktadır. 1965'e göre nüfus artışı 207.186 kişi, artış oranı % 20.9dur. Bir önceki devreye göre, artış hızı yavaşlamıştır. 1965 ile 1980 yıllarının karşılaştırılması, Trakya sınırlarında kırdan şehire göçün başladığını, Trakya dışındaki illerden kayda değer göçün alınmadığını, şehirleşmenin hızlandığını ve bunda sanayileşmenin de etkili olduğunu ortaya çıkarır. Nüfusun dağılımında, ortadaki Ergene Havzası'nda karayolu boyunca yoğun bir kuşak hemen farkedilir (Harita 4). Karadeniz kıyısı ile Bulgaristan sınırında boydan boya tenha bir şerit mevcuttur. Aynı tenhalık Gelibolu Yarımadası, Ege kıyıları, Yunanistan sınırının güney kesiminde de gözlenmektedir.

Tablo 4- 1980 yılının Genel nüfus özellikleri
Table 4- General Population Characteristics in 1980

GENEL ÖZELLİKLER (1980)			ŞEHİR YERLEŞMELERİ	
TEKİRDAĞ	363.286		EDİRNE	71.914
EDİRNE	360.742		TEKİRDAĞ	52.093
KIRKLARELİ	283.408		ÇORLU	47.086
İSTANBUL	142.089	(Büyükçekmece, Çatalca, Silivri)	KIRKLARELİ	36.296
ÇANAKKALE	47.499	(Eceabat, Gelibolu)	LÜLEBURGAZ	35.689
TOPLAM	1.197.024		KEŞAN	28.884
			UZUNKÖPRÜ	27.873
			BABAESKİ	18.145
			MALKARA	15.425
			GELİBOLU	14.721
			HAYRABOLU	13.938
			SİLİVRİ	13.763
			ÇERKEZKÖY	12.908
			PINARHİSAR	10.679
			İPSALA	10.373
			SARAY	10.101
			TOPLAM	419.888
KIR NÜFUSU	777.136	% 65		
ŞEHİR NÜFUSU	419.888	% 35		
TOPLAM	1.197.024	% 100		
KASABALAR Nüfus 5000-10000				
VİZE	9.730			
MURATLI	8.819			
BÜYÜKÇEKMECE	8.121			
ÇATALCA	7.988			
ŞARKÖY	6.900			
ESENYURT	6.636			
HAVZA	5.654			
TOPLAM	53.848			

6.1. Kır ve Şehir Nüfusları

1965 yılında 760.917 olan kır nüfusu, 1980 de sadece 16.219 artarak 777.136 yı bulabilmiştir. Aradan onbeş yıl geçmesine rağmen artış sadece % 2'dir. Veriler bu devrede, kırdan şehirlere yoğun bir göç yaşandığını ortaya çıkarır. Nüfusları 5-10 bin arasında olan kasabaların sayısı yedi adettir. Vize, Muratlı, Büyükçekmece, şehir nüfus sınırına çok yaklaşmıştır.

Şehir yapıcı fonksiyon olarak yavaş yavaş sanayi devreye girmektedir. Ulaşım kolaylığı, su kaynaklarının bolluğu, ucuz arsa, göçmenlerden oluşan işgücü, İstanbul'daki pek çok sanayi kuruluşunu Trakya'ya yönlendirmeye başlamıştır. İstanbul-Edirne karayolu çevresi, fabrikaların en fazla tercih ettikleri kesimlerdir. Şehirlerde yaşayan insan sayısı 419.888 olup, bunun nüfus toplamındaki payı % 35'dir. Şehirli nüfus 1965-1980 arasından 190.967 artış göstermiştir. Artış bir önceki devreye göre düşük olmakla birlikte, yine de % 83.4'ü bulmuştur. Mevcut onaltı şehir arasında en büyüğü, 71.914 nüfusuyla Edirne'dir. Edirne bu nüfus miktarlarıyla orta büyüklükte şehir durumundadır. İkinci sıradaki Tekirdağ 50 bin nüfusu henüz geçebilmiştir. Tekirdağ ile rekabette olan Çorlu İlçe Merkezi (47.086) üçüncü sıradadır ve il merkezi Kırklare-

li'ni (36.296) artık geride bırakmıştır. Keşan ve Uzunköprü'nün nüfusları 20 binin üzerindedir. İpsala, Pınarhisar, Çerkezköy, Saray, Hayrabolu, Silivri, 10 bini geçerek şehir sınıfına girmişlerdir (Tablo 4). Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan savaşlarla dolu yılların izleri, artık ortadan kalkmıştır. Ancak yine de nüfus ve fonksiyonları bakımından büyük şehir olarak tanımlayabileceğimiz bir merkez oluşmamıştır. Bununla birlikte, yukarıda değinildiği gibi Edirne büyük şehir olma yoluna girmiştir.

Şehirlerin dağılımından eskiye göre önemli sayılabilecek farklılık yoktur. Üzerinde Silivri-Çorlu-Lüleburgaz-Babaeski-Edirne'nin yer aldığı İstanbul-Edirne karayolu 186.597 nüfusla, şehirli nüfus toplamının % 44.5'ünü kapsar. Kınalı yol ayrımından sonra Tekirdağ-Malkara-Keşan-İpsala şehirlerinin yer aldığı karayolu 106.775 nüfus % 25.5'lik pay alır ve her ikisi şehirli nüfusun % 70'ini çevrelerinde toplayarak etkili olurlar. Yıldız Dağları'nın Ergene Havzası'na indiği kesimde Kırklareli, Pınarhisar, Saray ve Çerkezköy bir yayı andıracak biçimde dizilmişlerdir.

6.2. Kıyılar

1965-1980 arasındaki devrede kıyıda yaşayan insan sayısında büyük bir artış meydana gelmiştir. 1965 de 115.620 nüfus mevcutken, bu sayı 1980 de 188.773'ü bulmuştur. Artış miktarı 73.153, artış oranı % 63'dür. Artış, Trakya genelinin üç katı kadardır.

6.2.1. Marmara Kıyıları: Marmara kıyılarının nüfusu 1980'de 164.751'dir. Bu, tüm kıyıların % 87'si, Trakya nüfusunun ise % 14'üne yakındır. İstanbul'un giderek artan baskısı, yakınlık derecesine göre kır yerleşmelerinin kasabaya, kasabaları ise şehirlere dönüştürmektedir. İstanbul-Kınalı arasındaki karayolunun yenilenmesiyle, sayfiyecilik hız kazanmıştır. İstanbul'un günlük rekreasyon talebini karşılamak üzere Florya, Küçük ve Büyükçekmece plajları yoğun olarak kullanılmış, daha ileride bulunan Kumburga, Selimpaşa, Silivri ise önce İstanbul'un, 1980'lere doğru da Trakya'nın sayfiyeleri haline dönüşmüşlerdir. Tekirdağ sınırlarındaki Marmaraereğlisi ve Yeniçiftlik, Tekirdağ'ın güneyindeki Kumbağ, Barbaros ve Şarköy'de çok kuvvetli olmamakla birlikte sayfiyecilik yaygınlaşmaktadır.

Marmara kıyılarındaki nüfusun % 49'ü (80.577) Tekirdağ, Silivri ve Gelibolu şehirlerinde yaşamaktadır. Kır nüfusunun (84.174) payı ise % 51'dir. Mevcut 42 kır yerleşmesinde ortalama nüfus 1.909 kişidir. Büyükçekmece (8.121) ve Şarköy (6.900) şehirleşmeye en kuvvetli adaylardır.

6.2.2. Ege ve Karadeniz Kıyıları: Bu kıyılarda şehir yoktur. Ege nüfusu 1965'den sonra 2.474 artarak 14.615 olmasına rağmen, kıyı toplamındaki payı % 10.5'dan % 8'e düşmüştür. Ege'de ortalama köy büyüklüğü 913 olup, nüfusu bini geçen beş yerleşme bulunmaktadır. Bunların arasında en büyüğü 3.335 nüfuslu Kavakköy'dür. Karadeniz kıyıları 9.407 nüfusla kıyı nüfusunun % 5'ini toplar. Ege'de olduğu gibi Karadeniz kıyısında da nüfus payı 1965'e göre ger-

Tablo 5- 1990 yılının Genel nüfus özellikleri
Table 5- General Population Characteristics in 1990

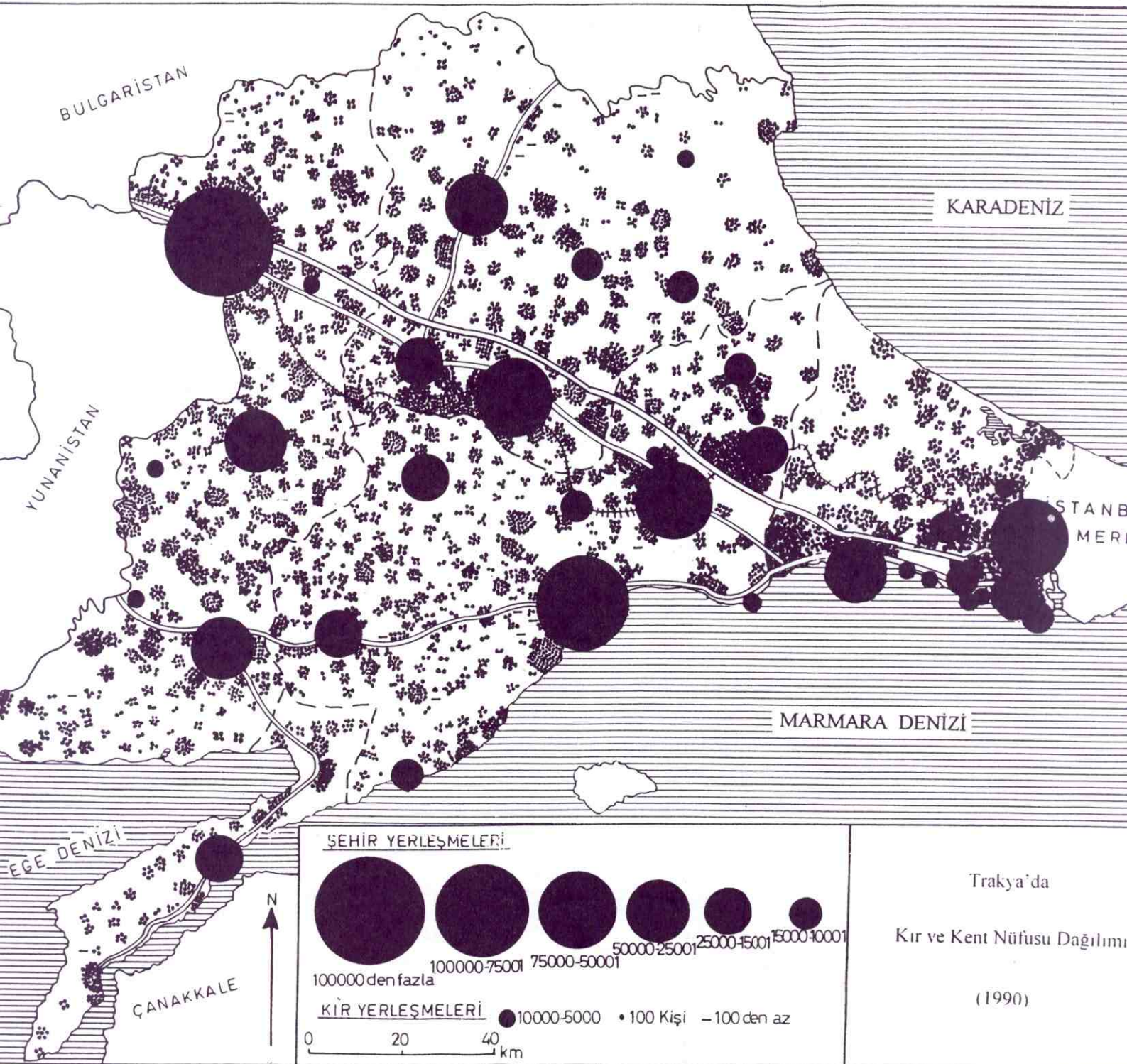
GENEL ÖZELLİKLER (1990)			ŞEHİR YERLEŞMELERİ	
TEKİRDAĞ	468.842		EDİRNE	102.345
EDİRNE	404.599		TEKİRDAĞ	80.442
KIRKLARELİ	309.512		ÇORLU	74.681
İSTANBUL	284.750	(Büyükçekmece, Çatalca, Silivri)	ESENYURT	70.280
ÇANAĞKALE	49.691	(Eceabat, Gelibolu)	LÜLEBURGAZ	52.384
TOPLAM	1.517.394		KIRKLARELİ	43.017
			KEŞAN	40.656
			UZUNKÖPRÜ	34.741
			SİLİVRİ	26.049
KIR NÜFUSU	775.337	% 51	ÇERKEZKÖY	23.102
ŞEHİR NÜFUSU	742.057	% 49	BABAESKİ	28.823
TOPLAM	1.517.394	% 100	BÜYÜKÇEKMECE	22.394
			MALKARA	20.180
			GELİBOLU	18.650
			HAYRABOLU	16.923
			MURATLI	13.192
			SARAY	13.038
			TEPECİK	12.240
			ÇATALCA	11.550
			ŞARKÖY	11.425
			PINARHİSAR	11.236
			VİZE	10.518
			GÜRPINAR	10.191
			TOPLAM	742.057
KASABALAR Nüfus 5000-10000				
HAVZA	9.237			
İPSALA	9.212			
SELİMPAŞA	8.401			
MİMARŞİNAN	7.690			
KUMBURGAZ	7.118			
HADIMKÖY	6.486			
KAPAKLI	6.142			
MARMARA E.	5.957			
DEMİRKÖY	5.203			
CELALİYE	5.033			
MERİÇ	5.021			
ULAŞ	5.010			
TOPLAM	80.510			

ilemiştir. Ortalama büyüklük 1.176'dır. Yerleşmelerden beşinin nüfusları arasında en gelişmiş 2.480 nüfusuyla yine Kiyıköy'dür.

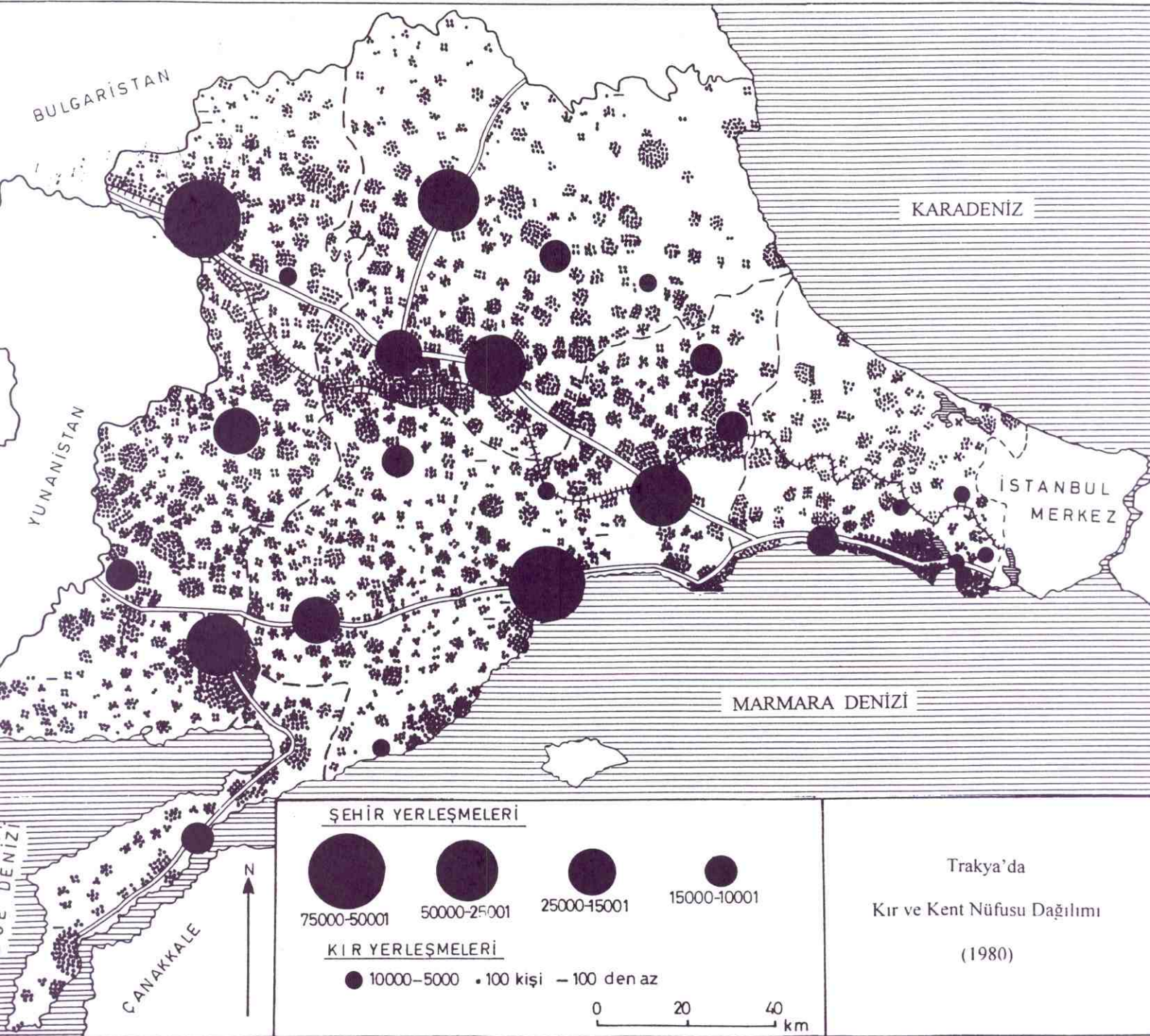
VII. 1990 Yılında Nüfus Özellikleri

1980 ve 1990 sayım verilerinin karşılaştırılması, bu devrede nüfus yapısında önemli değişmelerin meydana geldiğini gösterir. Bu değişimde başlıca rolü oynayan faktörler, İstanbul metropolüne yakınlık sayfiyecilik ve sanayileşmedir.

Trakya nüfusu 1990'da 1.517.394'dür. On yıl öncesi, yani 1980'e göre artış % 26.7'dir. Bu değer daha önceki onbeş yıllık devrelerle karşılaştırılması doğru olmaz. Bunun için 1980-1990 arasındaki devrede nüfus artışının yıllık olarak belirlenmesi, konuya daha açıklık getirecektir. 1980-1990 arasında yılda 32 bin artış meydana gelmiştir. Oysa yıl olarak bu miktar 1950-65 arasında 17 bin, 1965-1980 arasında 14 bin kadardır. Şu halde 1980-90 yılları arasında diğer devrelere göre iki-üç katından fazla artış gerçekleşmiştir. 1990 da

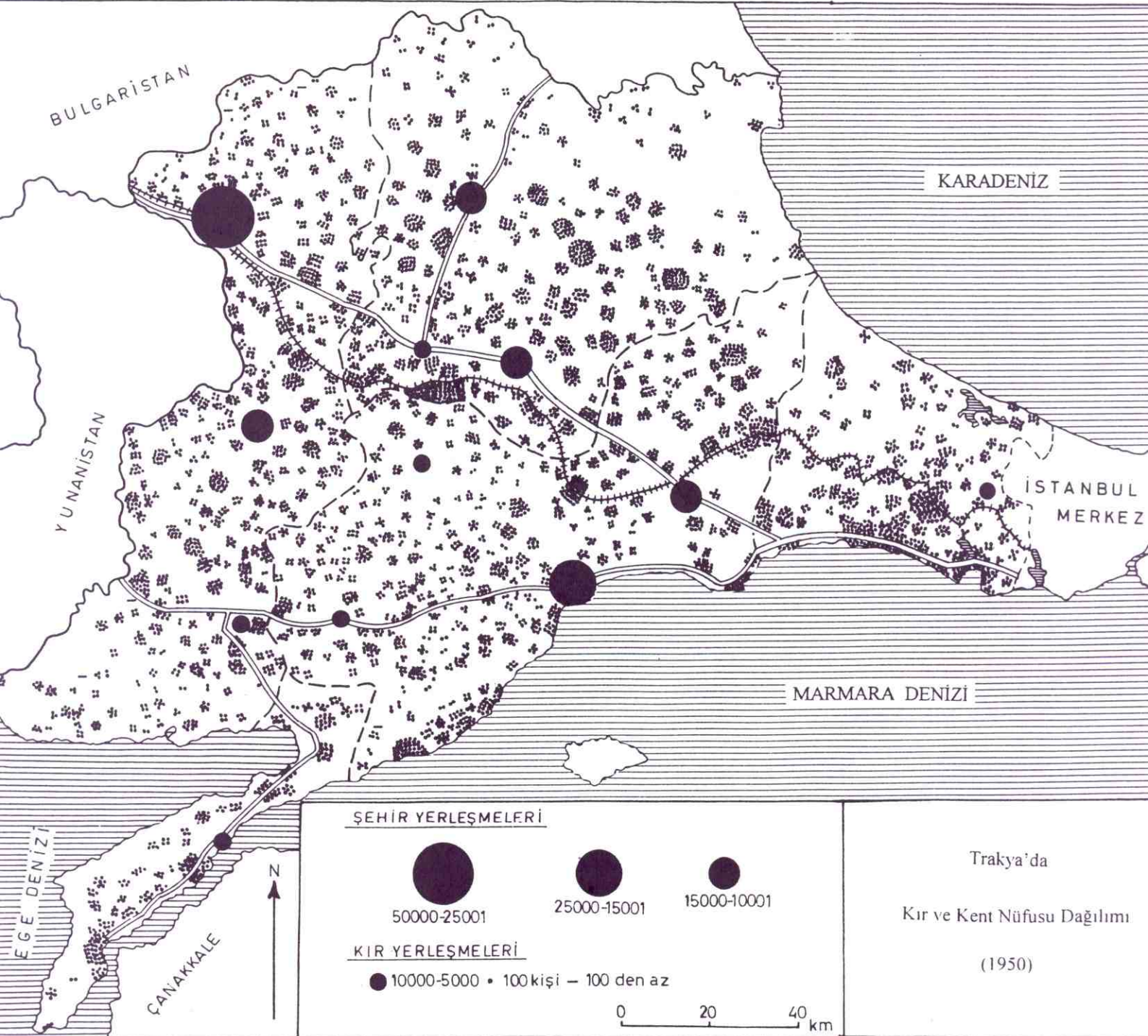

Harita 5 : Trakya'da Kır ve Kent Nüfus Dağılımı (1990).

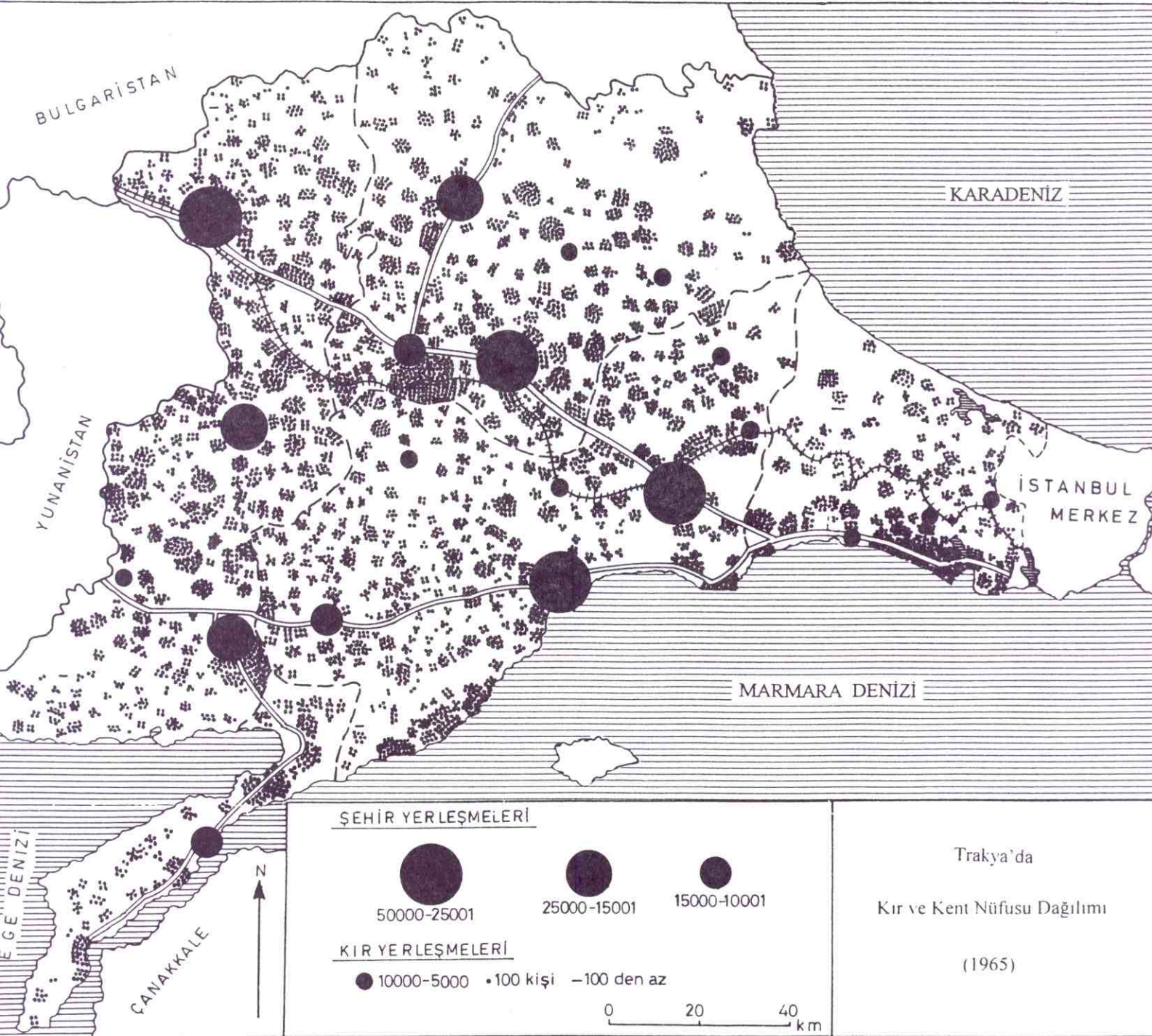
Harita 4 : Trakya'da Kır ve Kent Nüfusu Dağılımı (1980).

Map 4 : Distribution of Urban and Rural Population in Thrace (1980).

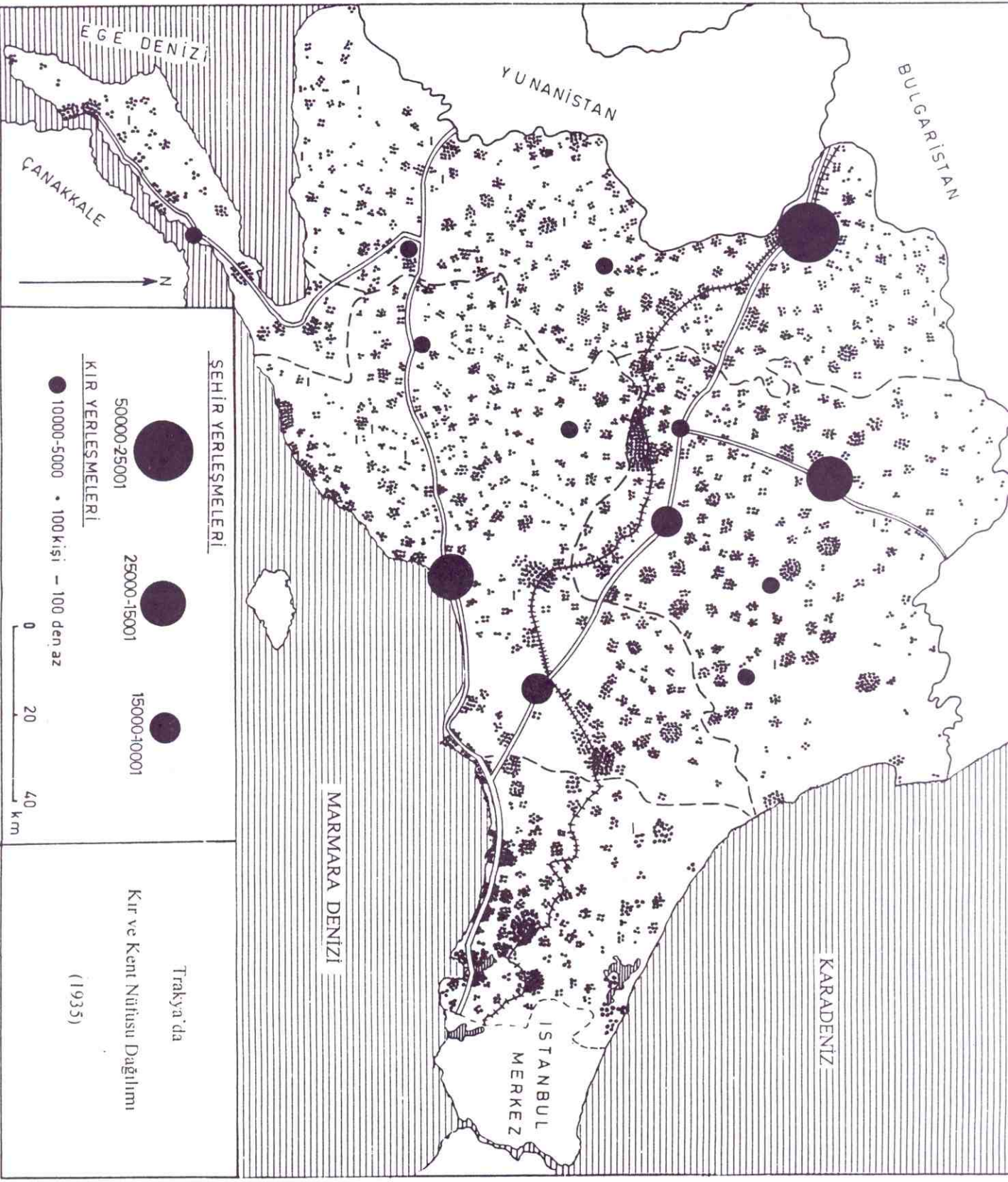
Harita 2 : Trakya'da Kır ve Kent Nüfusu Dağılımı (1950).

Map 2 : Distribution of Urban and Rural Population in Thrace (1950).

Harita 3 : Trakya'da Kır ve Kent Nüfusu Dağılımı (1965).

Map 3 : Distribution of Urban and Rural Population in Thrace (1965).

Harita 1 : Trakya'da Kır ve Kent Nüfusu Dağılımı (1935).

Map 1 : Distribution of Urban and Rural Population in Thrace (1935).

şehirleşme % 49 oranındadır ve bu değer % 56.3 olan Türkiye ortalamasının altındadır. Nüfusun geri kalan % 51'lik bölümü, hala kırlarda yaşamaktadır. İstanbul-Edirne kara ve demiryolu, TEM otoyolu, nüfus yoğunluk alanlarıdır. İstanbul İli sınırlarında, İstanbul metropolünün etkisiyle bir diğer yoğun alan dikkati çeker. Uzun yıllar boş olan Meriç Vadisi'nin Yunanistan sınırı boyunca kır nüfusu ağırlıklı birikmenin başladığı, haritada göze çarpar (Harita 5). Buna karşılık Gelibolu Yarımadası, Karadeniz boyunca uzanan Yıldız Dağları ve Bulgaristan sınır boyu تنها kesimler olarak belirginleşir.

7.1. Kır ve Şehir Nüfusları

1980 de 777 bin olan kır nüfusunun gerileyerek 1990'da 775 bine inmesi son derece ilgi çekicidir. Bu durum, kırdan şehire hızlanan göç hareketi sonucunda ortaya çıkmıştır. Oniki kır yerleşmesinin nüfusları 5-10 bin arasında oynar. Bunlardan Havsa ve İpsala 9 bini, Selimpaşa 8 bini, Kumburgaz ve Mimarsinan 7 bini geçer. Selimpaşa, Kumburgaz ve Mimarsinan'ın kısa sürede köyden kasabaya dönüşmesinde, İstanbul'dan yönelen sayfiyeciliğin payı büyüktür. Kır nüfusu, kara ve demiryolu güzergahları ile İstanbul ilinde oldukça yoğundur.

Şehir sayısı 23'ü bulmuştur. 1980 de 419.888 olan şehirli nüfus, 322.169 artışla 742.057 ye fırlamıştır. On yıllık süreye rağmen artış % 76.7'dir. Sanayileşmenin şehirleşmeye katkısı son derece fazladır. Esenyurt-Hadımköy çevresinde yoğun ve kontrolsüz sanayi, Çorlu ve Lüleburgaz'da karayolu boyunca tekstil, otomotiv metal döküm ve işleme, cam, kimya, elektrik-elektronik, deri sanayi kolları, Çerkezköy Organize Sanayi Bölgelerinde yine yukarıda adı geçen ürünleri imal eden tesisler şehirleşmeyi teşvik etmiştir.

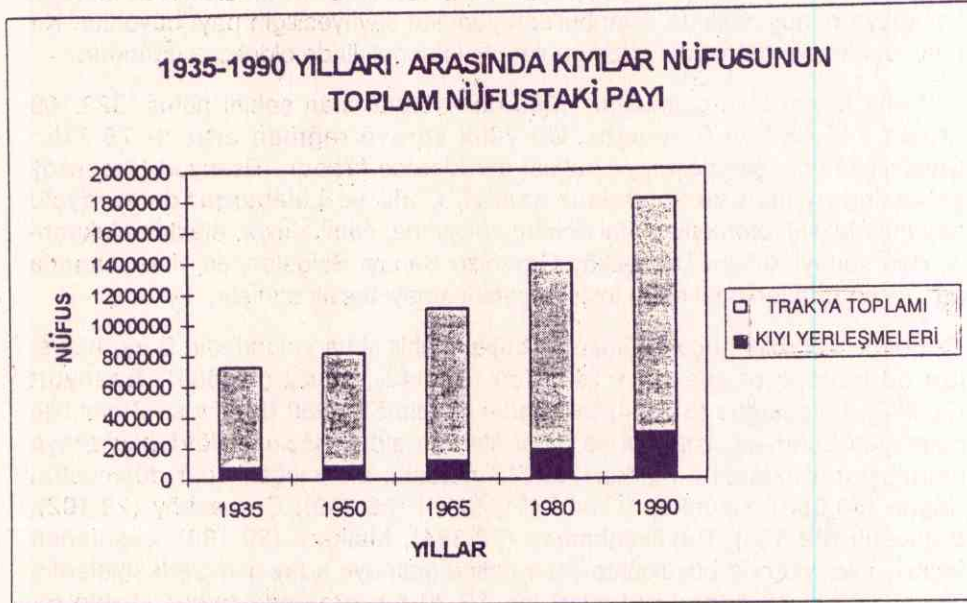
Edirne 100 bini geçen nüfusuyla büyük şehir olma yolundadır. Bunu nüfusları 50 binin üzerinde olan Tekirdağ (80.442), Çorlu (74.681), Esenyurt (70.280), Lüleburgaz (52.384) takip eder (Tablo 5). 1980 de nüfusu 7 bini bile bulmayan Esenyurt, İstanbul ve diğer illerden aldığı göçlerle dördüncü sıraya oturmuştur. Kırklareli il merkezi 43.017 nüfusla, altıncılığa kadar düşmüştür. Keşan (40.656), Uzunköprü (34.741), Silivri (26.049), Çerkezköy (23.102), Babaeski (22.823), Büyükçekmece (22.394), Malkara (20.180), çeşitlenen fonksiyonlarıyla orta büyüklükte şehir haline gelmeye aday olan yerleşmelerdir. Geriye kalan on şehrin nüfusları ise 10-20 bin arasında oynar (Tablo 5). Karayollarının şehirselleşme nüfusu çekme özelliği zayıflamıştır. İstanbul-Edirne karayolu şehirli nüfusun % 40.4'ünü, Tekirdağ yolu da % 19'ünü barındırmaktadır. Her ikisinin payı 1980'e göre düşük olup % 59.5'dir.

7.2. Kıyılar:

1990 da kıyılardaki nüfus 295.566'dır. 1980'e göre artış % 56.6 olup, bu incelenen devrelerde görülen en hızlı artış miktarıdır. Sayfiyecilik, ikinci evlerin yapılması, kıyılarda şehirleşmeyi teşvik etmiştir. Kıyı nüfusunun % 61'i şehirlerde oturmakta, % 39'u ise kır yerleşmelerinde yaşamaktadır.

7.2.1. Marmara Kıyıları: Şehirlerin tamamının bulunduğu Marmara kıyısında nüfus 1990'da 271.046'ya çıkmıştır. İstanbul'un etkisiyle başlayan sayfiyecilik, Trakya'nın Marmara Denizi kıyılarının tamamını etkisi altına almıştır. 1990 yılından sonra da devam eden yoğun yapılaşma sonucunda, Tekirdağ ile İstanbul arasındaki kıyı şeridi otel, motel, kamping, tatil site ve köyleri ve yazlıklarıyla adeta birleşmiş durumdadır. İstanbul'un yerleşim alanı, Küçükçekmece'yi içine alarak Beylikdüzüne dayanmıştır. Büyükçekmece ve Kumburgaz'da ikinci konutlar giderek daimi meskenlere dönüşmeye başlamıştır.

Tekirdağ 80.442'ye çıkan nüfusuyla kıyıda birinci, Trakya genelinde ise ikinci sırayı alır. Çevresinde iç turizmin gelişmesiyle birlikte, yoğun yapılaşma sahne olmuştur. Başlangıçta Tekirdağ'a yakın olan Barbaros ve Kumbağ plajı çevresinde başlayan ikinci konut inşası, zamanla bu iki yerleşim birimini Tekirdağ'ın sayfiyeleri haline dönüştürmüştür. Daha güneydeki Şarköy'de ise

	1935	1950	1965	1980	1990
TRAKYA TOPLAMI	651212	735382	989838	1197024	1517394
KIYI YERLEŞMELERİ TOPLAMI	78647	85824	115620	188773	295566

Şekil 1- 1935-1990 Yılları Arasında Kıyı Nüfusunun Toplamdaki Payı

Chart 1- Proportion of shore population in total, between years 1935-1990.

pansiyonculuk gelişmiştir. Marmara kıyısında 26.049 nüfuslu Silivri, ikinci sırada yer alır. Bunları 22.394 nüfuslu Büyükçekmece ile 18.670 nüfuslu Gelibolu izler. Tablo 6'da görüldüğü gibi Tekirdağ, Silivri ve Büyükçekmece'nin nüfuslarında 1980'e göre artış miktarı çok yüksektir. Gelibolu'nun nüfusu ise daha yavaş bir tempoda artmaktadır.

Marmara kıyılarında nüfusun % 39'u kır yerleşmelerinde yaşamaktadır. Bunların ortalama nüfusu büyüklüğü 3.004'dür. Bu yılda nüfusları 5-10 bin arasındaki kasabaların sayısı artmıştır. Bunlar Selimpaşa (8.401), Kumburgaz (7.118), Mimarşinan (7.690), Marmaraereğlisi (5.957), Celaliye (5.033) şekilde sıralanırlar (Tablo 5). 1995 yılı Aralık ayında yapılan ara seçimlerdeki seçmen sayıları değerlendirildiğinde, bu kasabaların 1997'de şehir haline geldiklerini söylemek mümkündür.

7.2.2 Ege ve Karadeniz Kıyıları: Marmara kıyılarındaki artış, Ege ve Karadeniz kıyılarında görülmez. Ege'de 1980'de 14.615 olan nüfus, 396 artışla 1990'da 15.011'e çıkmıştır. Ege'nin kıyı nüfus toplamındaki payı % 8'den % 5'e kadar gerilemiştir. Karadeniz kıyılarında 1980-1990 arasındaki devrede nüfus sadece 102 artışla 9.407'den, 9.509'a yükselbilmiştir. Kıyılar toplamındaki pay, aynı devrede % 5'den, % 3'e azalmıştır. Oysa 1980-1990 arasında Marmara kıyılarının payı % 87'den % 92'lere kadar ilerlemiştir.

Ege kıyısındaki onaltı yerleşmenin yedisinde nüfus gerilemesi olmuştur (Tablo 6). Nüfusu artan kır yerleşmeleri arasında ilk sırayı Mecidiye alır. 1980'de 1.148 olan nüfusu, 1990'da 2.167'yi bulmuştur. Meriç Nehri'nin ağzında yer alan tarihi arkeolojik yapılarla içiçe olan Enez'de nüfus aynı devrede 631 artışla 2.878'den, 3.509'a çıkmıştır. Ege kıyılarında ortalama nüfus miktarı 1990'da 938'dir. İstanbul'a uzaklık nedeniyle iç turizmin etkisi Ege kıyılarında hissedilmez. Saroz Körfezi'nin kuzeyinde, özellikle Enez-Adilhan arasındaki kıyılar yaz sezonunda daha çok Edirneliler tarafından kullanılmaktadır.

Karadeniz kıyısındaki kır yerleşmelerinde nüfus gerilemesi yoktur. Mevcut altı köyün nüfusları az da olsa artmıştır. Ortalama büyüklük 1.585 olup, bu değer Ege ortalamasının hayli üzerindedir. Kıyıköy ile İğneada ikibini aşkın nüfuslarıyla ilk sırada bulunurlar. İğneada, Yalıköy ve Çamlıköy deniz turizminden ziyade, doğal güzellikleriyle dikkati çekerler.

Tablo 6- Kıyı Yerleşmelerinin Nüfusları (1935-1990)
Table 6- Population in Shore Settlements Between 1935-1990.

	1935	1950	1965	1980	1990
İSTANBUL					
YAKUPLU*	434	560	771	1 252	2 841
BÜYÜKÇEKMECE*	1 366	1 168	2 269	8 121	22 394
AHMEDİYE*	247	281	376	664	1 183
GÜRPINAR*	834	1 065	1 207	2 812	10 191
GÜZELCE*	298	398	592	2 111	-
KAVAKLI*	291	420	486	866	2 170
KUMBURGAZ*	306	423	693	2 750	7 118
MIMARSINAN*	1 137	1 312	1 637	3 138	7 690
TEPECİK*	605	788	1 200	4 805	12 240
TÜRKİBA*	174	283	342	364	712
CELALİYE*	1 853	2 005	2 117	4 542	5 033
SELİMPAŞA*	1 427	1 606	1 936	4 954	8 401
SİLİVRİ*	3 632	4 164	6 114	13 763	26 049
GÜMÜŞYAKA*	1 433	747	984	2 084	4 553
ÇELTİK*	-	728	787	935	1 031
ÇANTAKÖY*	1 768	1 883	1 875	1 843	3 835
DEĞİRMENKÖY*	2 175	2 629	3 302	3 513	4 100
YALIKÖY**	302	536	755	1 167	1 528
KARABURUN**	282	354	405	520	888
YENİKÖY**	592	626	686	1 403	-
ORMANLI**	687	661	860	1 120	1 134
ORTAKÖY*	1 297	1 563	1 674	1 588	2 113
ALIPAŞA*	404	596	598	1 439	1 762
TOPLAM	21 544	24 796	31 666	65 754	126 966
TEKİRDAĞ					
SULTANKÖY*	625	607	6 49	871	1 743
MARMARA EREĞLİSİ*	1 433	1 722	1 929	3 102	5 957
YENİÇİFLİK*	1 439	1 505	1 793	2 209	3 221
KARAEVLİ*	342	355	338	458	361
GAZIOĞLU*	124	251	538	673	862
KOSEİLYAS*	526	666	625	650	800
MERKEZ*	20 354	15 696	27 069	52 093	80 442
BARBAROS*	1 150	1 190	1 450	2 380	3 379
KUMBAĞ*	946	854	868	1 668	3 643
YENİKÖY*	492	502	494	347	216
UÇMAKDERE*	722	600	670	523	460
GAZİKÖY*	862	695	666	681	670
HOSKÖY*	1 475	1 522	2 183	2 006	2 331
MÜREFTE*	1 770	1 551	2 073	2 202	2 726
AŞAĞIKALAMIŞ*	75	105	125	243	322
ERİKLİCE*	769	1 029	1 115	1 127	1 227
ŞARKÖY*	3 340	3 646	4 299	6 900	11 425

KIYI YERLEŞMELERİ (Tablo 6'nın devamı)

ŞENKÖY*	-	-	-	106	131
KOCAALI*	205	248	375	365	366
KIZILCATERZİ*	337	529	433	432	362
KIRAZLI*	412	514	544	538	492
ÇINARLI*	740	827	944	925	909
YUKARIKALAMIŞ*	222	314	380	304	270
İĞDEBAĞLAR*	525	577	716	735	713
TOPLAM	38 885	35 505	50 276	81 538	123 028
ÇANAKKALE(
(ECEABAT, GELİBOLU)					
GELİBOLU*	6 637	9 893	12 945	14 721	18 670
SÜTLÜCE*	655	849	856	813	829
ECEABAT*	1 700	3 677	2 842	4 929	4 055
KİLİTBAHIR*	1 451	779	939	1 206	1 048
SEDDÜLBAHİR***	464	341	415	342	383
KAVAKLI***	-	256	325	253	197
KORUKÖY***	-	570	1 311	1 753	1 398
KOCAÇEŞME***	226	192	231	255	258
ADILHAN***	498	634	800	787	810
KAVAKKÖY***	870	1 253	2 135	3 335	2 578
TOPLAM	12 501	18 444	22 799	28 394	30 226
EDİRNE					
ENEZ***	337	791	1 808	2 878	3 509
SULTANIÇE***	427	534	955	1 048	1 089
VAKIF***	284	369	509	538	543
DANIŞMENT***	82	146	149	144	141
ERİKLİ***	225	298	367	354	310
SAZLIDERE***	228	354	463	435	389
GÖKTEPE***	266	431	556	570	422
MECİDİYE***	876	990	1 184	1 148	2 167
YAYLAKÖY***	284	399	579	518	521
GÜLÇAVUŞ***	138	211	354	257	296
TOPLAM	3 147	4 523	6 924	7 890	9 387
KIRKLARELİ					
KIYIKÖY**	1 369	1 235	1 763	2 480	2 565
İĞNEADA**	806	852	1 330	1 964	2 497
LİMANKÖY**	227	212	429	384	440
BEĞENDİK**	168	257	433	369	457
TOPLAM	2 570	2 556	3 955	5 197	5 959
GENEL	78 647	85 824	115 620	188 773	295 566
TOPLAM					

* MARMARA DENİZİ KIYISI
 ** KARADENİZ KIYISI
 *** EGE DENİZİ KIYISI

VIII. Sonuç ve Öneriler

1- Trakya'da 1935-1990 arasındaki devrede hızlı bir şehirleşme yaşanmıştır. 1935'de nüfusun sadece % 16'sı şehirlerde yaşarken, bu oran 1990'da % 49'a yükselmiştir.

2- 1990 sayımı verilerine göre, Trakya'da şehirli nüfus oranı, Türkiye ortalamasının altındadır. Ancak bu tarihten sonra şehirli nüfus artışı, Türkiye ortalamasını yakalayacak düzeye erişmiştir.

3- 1960'lardan sonra ulaşım kolaylaşması, karayolları çevresinde sanayinin, kıyılarda sayfiyeciliğin gelişmesi, İstanbul'a yığılan nüfusun baskısı, başlıca şehir yapıcı faktörlerden oluşmuştur.

4- Kıyılardaki mevcut şehirlerin tamamı, Marmara kıyısında toplanmıştır. Ege ve Karadeniz kıyılarında henüz bir şehir yerleşmesi yoktur.

5- Şehirsel alanların ve sanayinin yayılması, tarım alanlarının zarına olmaktadır. Planlamalar yapılarak, tarım alanlarının elden çıkmasının önüne geçilmesinin zamanı gelmiştir. Bu amaçla sanayinin, organize bölgelerinde altyapılı olarak gelişmesini teşvik etmek yararlı olacaktır.

6- İstanbul'daki çarpık ve sağlıksız şehirleşmenin Trakya'da yaşanmaması için, yerel yönetimlerin gelişmelere cevap verecek kapasitede Nazım Planlarını düzenlemeleri ve yapılaşmaya bu planlar çerçevesinde izin vermeleri son derece önemlidir.

7- Gelibolu Yarımadası Ulusal Parkı, Koru ve Ganos Dağlarındaki doğal bitki örtüsü, Enez çevresi titizlikle korunmalıdır.

8- İstanbul'un içme ve kullanma suyunun karşılandığı Büyükçekmece ve Terkos Gölleri ile, bu gölleri besleyen Istranca Dağları'ndaki su toplama havzalarının korunması, İstanbul için hayati bir konudur. Küçükçekmece Gölü'nü temizleyip, yeniden kazanılması için, çalışmaların hızlandırılması gerekir.

Kaynakça

- DARKOT, B. 1972 "Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriteri". İ.Ü. Coğrafya Ens. Derg. Cilt: 8, sayı-16, s. 3-8, İstanbul.
- DARKOT, B., TUNCEL, M. 1981. "Marmara Bölgesi Coğrafyası". İ.Ü. Yay. No: 2510. Coğrafya Ens. Yay. No: 118, İstanbul.
- DOĞANER, S. 1994 "Çanakkale Boğazı Kıyıları Coğrafyası". Türk Coğrafya Dergisi Sayı: 29, s. 125-159, İstanbul.
- DÖNMEZ, Y. 1968. "Trakya Bitki Coğrafyası" İ.Ü. Yay. No: 1321 Coğrafya Ens. Yay. No: 52, İstanbul.
- EREL, T.L. 1992. "Marmara Denizi Çevresinde 1950-1990 Yılları Arasında Şehirleşme". Türk Coğrafya Derg. Sayı: 27 s. 84-104, İstanbul.
- ERZEN, A. 1972. "Eskiçağ Tarihinde Marmara Denizi ve Boğazlar". Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Derg. İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. Sayı: 1, s. 57-62, İstanbul.
- GÖKBİLGİN, M.T. 1957. "Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan". İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. No: 748, İstanbul.
- İNANDIK, H. 1964. "Türkiye Çevresindeki Denizlerin Başlıca Özellikleri". İ.Ü. Coğrafya Enst. Derg. Sayı: 14, s. 29-53, İstanbul.
- ÖZDOĞAN, M. 1983. "Trakya'da Tarih Öncesi Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Bazı Sorunlar". Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Derg. İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. No: 10-11, s. 21-58. İstanbul.
- ŞİMŞİR, B. 1968. "Rumeli'den Türk Göçleri. I. Belgeler". Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. Sayı: 34, Ankara.
- TAŞLIKLIOĞLU, Z. 1961. "Trakya'da Epigrafya Araştırmaları" Cilt: 1, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. No: 886. İstanbul.
- TUNÇDİLEK, N. 1984. "Denizler" İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst. Bülteni, Sayı: 9, s. 227-243, İstanbul.
- T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET İSTATİSTİK ENST. "Genel Nüfus Sayımları". Ankara.
- TÜRKİYE ULUSAL KOMİTESİ. 1995 Habitat II, Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı, İstanbul.

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972